

Anita Wolaniuk

Spółeczna percepcja projektów podziału administracyjnego Polski wśród mieszkańców rejonu rawskiego

Acta Universitatis Lodziensis. Folia Geographica Socio-Oeconomica nr 1, 103-116

1999

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Anita Wolaniuk

**SPOŁECZNA PERCEPCJA PROJEKTÓW PODZIAŁU
ADMINISTRACYJNEGO POLSKI WŚRÓD MIESZKAŃCÓW
REJONU RAWSKIEGO**

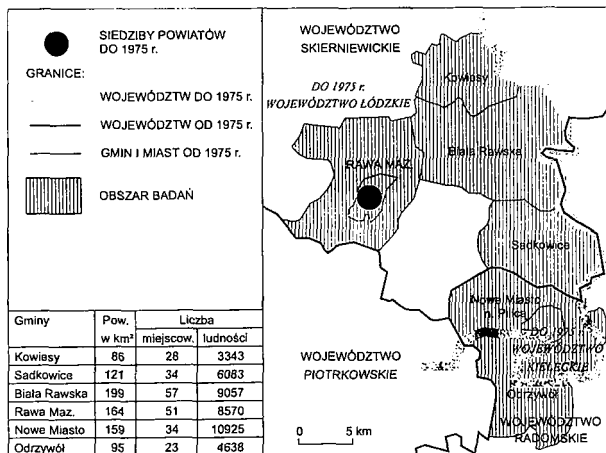
W artykule zaprezentowano wyniki badań* dotyczące identyfikacji terytorialnej ludności zamieszkującej obszar pogranicza województw skierniewickiego i piotrkowskiego. Zbadano również zasięg oddziaływania potencjalnych miast powiatowych i ich wyposażenie w instytucje o znaczeniu ponadlokalnym. Głównym celem badań było ustalenie preferencji ludności dotyczących przynależności administracyjnej badanego obszaru i jej stosunku do planowanych zmian struktury administracyjnej Polski.

WSTĘP

Celem artykułu jest przedstawienie preferencji wyboru i przynależności do proponowanych jednostek podziału administracyjnego kraju terenów położonych wzdłuż wschodniej granicy województwa łódzkiego sprzed 1975 r. Umownie nazwano ten teren rejonem rawskim. Obejmował on sześć zróżnicowanych pod względem liczby ludności, zagospodarowania i statusu administracyjnego jednostek osadniczych, w tym:

- dwie gminy położone w województwie radomskim: Nowe Miasto, Odrzywół;
- dwie gminy położone w województwie skierniewickim: Kowiesy, Sadkowice;
- dwa miasta województwa skierniewickiego: Białą Rawską, Rawę Mazowiecką.

* W zebraniu materiałów uczestniczyli studenci III roku studiów zaocznych geografii: A. Antosik, G. Kocik, A. Krzemińska, A. Paprota, W. Perka, A. Piekasik, P. Prochoń, J. Rojceka, A. Rozmarnowski, M. Siwa, E. Skóra, T. Sobis, W. Strojek, T. Strzelczyk, A. Szabelska, I. Szanda, D. Szczęch, R. Świdarska, D. Tumielewicz, I. Tylman, K. Wawrzyniak, J. Wiśniewski, E. Wojciechowska, A. Wudarczyk, I. Zborowska, S. Zel.

Rys. 1. Obszar badań

(źródło: *Rocznik statystyczny...*, 1993; Koter, Liszewski, Suliborski, 1996)

Do 1938 r. były to obszary leżące w granicach administracyjnych województwa warszawskiego, od 1938 do 1975 r. – województwa łódzkiego, powiatu rawskiego (gminy: Sadkowice, Biała Rawska i Rawa Mazowiecka) i powiatu skierniewickiego (gmina Kowiesy), z wyjątkiem gminy Odrzywół, która pozostawała w powiecie opoczyńskim województwa kieleckiego (rys. 1). Poza zapiliczańskim Odrzywołem, leżą one w obrębie Wysoczyzny Rawskiej. Przedstawione wyniki są efektem badań terenowych przeprowadzonych w lipcu 1996 r. przez studentów geografii UŁ metodą bezpośredniego wywiadu kierowanego.

CHARAKTERYSTYKA RESPONDENTÓW

Ankiety przeprowadzono wśród 400 respondentów w jednostkach gminnych (po 100 w każdej), w tym 40 osób reprezentujących władze gminne (po dziesięć w każdej), oraz 200 na terenie dwóch miast: Białej Rawskiej i Rawy Mazowieckiej, w tym 20 wśród władz miejskich i gminnych. W jednostkach gminnych przeważali mężczyźni, w miastach kobiety. Do 10-osobowej grupy tzw. gminnego establishmentu zaliczono: naczelnika

(prezydenta), sekretarza gminy, kierowników poszczególnych wydziałów, np. ewidencji ludności, rolnego, budownictwa, przewodniczącego samorządu, proboszcza parafii, komendanta policji itp. Zazwyczaj były to osoby reprezentujące zawód technika ekonomisty, technika rolnego, samochodowego, osoby bez wyuczonego zawodu po ukończonym liceum ogólnokształcącym, rzadziej z wykształceniem wyższym ekonomicznym i prawniczym.

Wśród ogółu ankietowanych przeważali mężczyźni (53%), w tym 40 osób należało do gminnego establishmentu (63%). Największy odsetek – 53% stanowiły osoby w wieku 26–45 lat, wśród władz gminnych – 48%, oraz w wieku 46–65 lat – 27% ogółu, a wśród establishmentu – 45%. Dominowały osoby z wykształceniem średnim – 46% ogółu, z zawodowym stanowiły 23%, zaś z wyższym i półwyższym – 14%, podczas gdy z niepełnym podstawowym i podstawowym – 17%. Osoby reprezentujące władze gminne w 67,5% posiadały wykształcenie wyższe. W strukturze zatrudnienia dominowali pracownicy najemni sektora państwowego i spółdzielczego – 36% oraz właściciele gospodarstwa rolnego – 21%, właściciele prywatnych firm stanowili 11%, emeryci i renciści i osoby uczące się po 7%, bezrobotni zaś 3% ogółu.

Nieco inne cechy przeważały u ankietowanych w miastach, tutaj – jak wspomniano – dominowały kobiety (53%). Respondenci w wieku 26–45 lat stanowili 50%, wśród władz miejskich – 75%, w wieku 18–25 lat – 26% i 46–65 lat – 22%, przy czym respondenci władz miejskich – tylko 5%. Najwięcej osób – 55% wśród ogółu respondentów, jak i establishmentu posiadało wykształcenie średnie, 30% – wykształcenie zawodowe i podstawowe, 15% – wyższe i półwyższe. Pracownicy najemni sektora państwowego i spółdzielczego stanowili 33,5%, pracownicy najemni sektora prywatnego – 21%, właściciele prywatnych firm – 12%, uczący się – 11%, bezrobotni – 10%, emeryci i renciści – 8%, a właściciele gospodarstwa rolnego tylko 4%.

POSTAWA RESPONDENTÓW WOBEK PROPONOWANYCH ZMIAN ADMINISTRACYJNYCH

Ponad 50% ankietowanych w jednostkach gminnych uznało przygotowywane zmiany podziału administracyjnego za niepotrzebne, 29% za potrzebne. Natomiast 55% przedstawicieli władz gminnych uznało przysłą reformę administracyjną za potrzebną, 15% nie potrafiło się do niej ustosunkować. W miastach przeważa opinia o potrzebie przygotowywanej reformy. Uwzględniając wszystkich respondentów w miastach i w ośrodkach gminnych, 45% uważa, że przygotowywana reforma administracyjna kraju jest niepotrzebna, 35% – że potrzebna, zaś 20% nie ma na ten temat zdania. Wraz ze wzrostem wieku badanych wzrasta przeświadczenie, że reforma jest zupełnie niepotrzebna.

Uwzględniając poziom wykształcenia, w grupie osób z niepełnym wykształceniem podstawowym proporcje za i przeciw reformie są wyrównane, więcej osób z wykształceniem podstawowym (37%), zawodowym (47%) i średnim (50%) jest zdania, że reforma jest niepotrzebna. Zdecydowanie przeciwni reformie są respondenci z wykształceniem półwyższym – 55% ogółu z tym wykształceniem. Spośród 57 z wykształceniem wyższym 37 (65%) uznało przygotowywane zmiany administracyjne za potrzebne.

Ponad połowa ankietowanych (53%) opowiedziała się za dwuszczeblowym podziałem administracyjnym Polski, a 32% za trójszczeblowym. Zdecydowana większość badanych z terenów gminnych – 60% opowiedziała się za podziałem dwuszczeblowym, podczas gdy za trójszczeblowym tylko 25%. Wśród respondentów dwóch miast – 46% głosowało za podziałem trójszczeblowym, a tylko 39% za dwuszczeblowym. Ogólnie można powiedzieć, że ludność rolnicza opowiedziała się za podziałem dwuszczeblowym, zaś mieszkańcy potencjalnego ośrodka powiatowego – Rawy Mazowieckiej za podziałem trójszczeblowym – 68% ogółu respondentów.

W proponowanych podziałach administracyjnych Polski na 12 i 17 województw, łódzkie ma taki sam kształt, tzn. składa się z 21 powiatów, zaś w podziale na 25 województw z 16 powiatów. Występujący w podziale na 12 i 17 województw powiat opoczyński został zaliczony do województwa radomskiego, a powiaty: radomski, pączężański, wierszowski i wieluński do częstochowskiego. W przypadku wyboru wariantu 12 i 17 województw spośród 600 respondentów 55% opowiedziało się za województwem warszawskim, zaś 43% za łódzkim. Dużo silniejsze poparcie uzyskało województwo warszawskie w grupie 60 osób z tzw. establishmentu w podziale na 12 i 17 województw – odpowiednio 67 i 62% osób, podczas gdy za przynależnością do województwa łódzkiego optowało tylko 33% przedstawicieli władz gminnych i miejskich. Nieco niższe wartości uzyskało województwo warszawskie w podziale na 25 województw – wybrało je 47% ogółu respondentów, a wśród establishmentu – 55%. Sytuacja ta podyktowana została wyborem przez 15% ogółu badanych województwa radomskiego, podczas gdy wśród establishmentu tylko 10%.

Na przyszłą siedzibę powiatu osoby ankietowane zaproponowały aż 11 miejscowości, wśród których 48% poparcia uzyskała Rawa Mazowiecka, 19% – Skierniewice, 13% – Grójec, 12% – Opoczno, 2% – Przysucha, 2% – Nowe Miasto, poniżej 1% – Tomaszów Mazowiecki, Radom, Grodzisk Mazowiecki i Radzymin, zaś 3% wskazań nie wymieniało żadnego miasta.

CHARAKTERYSTYKA GMIN

Gmina Kowiesy

Najbardziej na północ wysunięta jednostka badawcza (3,3 tys. mieszkańców), leżąca pomiędzy trasą szybkiego ruchu E-8 Warszawa–Wrocław–Praga i centralną magistralą kolejową Śląsk–Porty. Oddalona o 18 km od Rawy Mazowieckiej, 25 km od Skierniewic i 60 km od Warszawy, związana do 1938 r. z powiatem skierniewickim, w latach 1938–1975 z województwem łódzkim (tab. 2) i ponownie po 1975 r. ze skierniewickim. 1 kwietnia 1975 r. Kowiesy uzyskały po raz pierwszy funkcję administracyjną szczebla podstawowego, tzn. status ośrodka gminnego. Jest to najmniejsza powierzchnioowo i najsłabiej zaludniona gmina badanego terenu, a także posiadająca najmniej instytucji gospodarczych i społecznych (tab. 1, 2). Aż 54% respondentów uznało przygotowywaną reformę administracyjną za niepotrzebną, 30% za potrzebną. W każdym z trzech proponowanych podziałów od 80 do 83% ankietowanych wybrało jako przyszłościowe województwo warszawskie, od 15 do 18% – łódzkie. Jedna z badanych osób nie uznała propozycji rządowych i chce nadal mieszkać i należeć do województwa skierniewickiego.

Respondenci z gminy Kowiesy na przyszłe miasto powiatowe w 91% wybrali Skierniewice, pozostałe 9% głosów oddano na Rawę Mazowiecką (3%), Grodzisk Mazowiecki (2%), Tomaszów Mazowiecki (2%), na Grójec i Białą Rawską po 1%. Wybierając Skierniewice na przyszłe miasto powiatowe, kierowano się przede wszystkim dogodnym położeniem komunikacyjnym (71% głosów), przyzwyczajeniem do kontaktów z tym miastem (51%) oraz dobrym wyposażeniem w usługi i instytucje. To właśnie w Skierniewicach mieszkańcy Kowiesów realizują ważniejsze zakupy (38% respondentów), wizyty u lekarzy specjalistów (61%), sprawy prawno-sądowe (63%), edukację własną i rodziny (51%) oraz inne ważne nie wymienione w ankiecie potrzeby (45,3%). Związki kulturalne łączą mieszkańców gminy w podobny sposób z Warszawą (32%) i Skierniewicami (31%). Znaczna część ogrodników i rolników z Kowies sprzedaje swoje produkty na chłonnych rynkach Warszawy (15,2%), mimo że w środku produkcji roślin zaopatrują się w Skierniewicach (30%), odległych tylko o 25 km i dobrze z Kowiesami skomunikowanych. Także migracje ludności odbywają się między tymi dwoma ośrodkami.

Kowiesy to typowo rolniczo-sadownicza gmina, leżąca w strefie wygasających wpływów Łodzi na rzecz Warszawy. Swój rozwój gospodarczy mieszkańcy gminy wiążą z trasą szybkiego ruchu, natomiast centralna magistrala kolejowa nie ma dla nich żadnego znaczenia. Gmina ta stanowi

doskonały przykład społeczeństwa, które chce wrócić w przyszłym podziale administracyjnym do swoich korzeni, przynależności do powiatu skierniewickiego województwa warszawskiego.

Tabela 1

Wyposażenie instytucjonalne gmin

Liczba obiektów	Gminy					
	Kowiesy	Sadko- wice	Biała Rawska	Rawa Mazo- wiecka	Nowe Miasto	Odrzywół
Infrastruktura społeczna i techniczna	10	8	9	27	10	7
Liczba zakładów zatrudniających powyżej 10 tys. osób	2	1	2	17	10	3
Obiekty kultury materialnej	8	4	2	14	7	6
Instytucje kulturalne	2	4	2	6	6	1
Instytucje finansowo-ubezpieczeniowe	1	1	2	12	5	2
Placówki gastronomiczno-noclegowe	-	1	3	13	7	2
Ponadlokalne instytucje produkcyjne i handlowo-usługowe	-	7	9	8	8	2
Obiekty sportowe i rekreacyjne	-	2	1	2	2	1
Regionalne organizacje społeczne	-	-	1	6	5	1
Ogółem	23	28	31	105	60	25

Źródło: Opracowanie własne.

Gmina Sadkowiec

Położona jest w południowo-wschodniej części województwa skierniewickiego, w odległości 90 km od Łodzi i od Warszawy, 20 km od Rawy Mazowieckiej, 10 km od Białej Rawskiej i 12 km od Nowego Miasta. Liczy 6,0 tys. mieszkańców i jest typowym rejonem rolniczo-sadowniczym, w którym gospodarstwa rolne są jedynym źródłem utrzymania. Na jej terenie działa tylko jeden zakład zatrudniający powyżej 10 osób (tab. 1). Poza okresami I i II wojny światowej zawsze jest związana z ziemią rawską. Gmina ta była od 1 stycznia 1955 r. siedzibą Gromadzkiej Rady Narodowej, w latach

1 stycznia 1973 – 1 czerwca 1975 r. – siedzibą gminy Sadkowice w województwie skierniewickim. Sadkowice zachowały układ typowej wsi wielodrożnej, o rozproszonej zabudowie. Spośród 100 respondentów, 48 uznało przygotowywaną reformę kraju za niepotrzebną, a 26 za potrzebną lub nie miało zdania. Wśród dziesięciu osób z grupy gminnego establishmentu – pięć uważało, że reforma jest potrzebna. W proponowanych trzech wariantach mieszkańcy gminy Sadkowice opowiedzieli się w 64–65% za województwem łódzkim, w 29–34% za warszawskim, natomiast władze gminne w równym stopniu były za przynależnością do województw łódzkiego i warszawskiego. Za przynależnością do województwa warszawskiego opowiedziały się osoby zamożne, z wyższym wykształceniem, dysponujące własnym środkiem lokomocji, które wolą korzystać z usług w Warszawie.

Gmina Sadkowice wyposażona jest w minimum usług, tzn. szkołę podstawową, policję, bank, restaurację i kościół, łącznie w 25 różnych instytucji i obiektów użyteczności publicznej (tab. 2).

Biała Rawska

Jest miejscowością o chlubnej przeszłości historycznej, której nie wykorzystała dochodząc dziedzictwa miejskości. W średniowieczu była ośrodkiem kasztelanii, w latach 1498–1870 i 1925 posiadała prawa miejskie, w XVI w. była własnością biskupa chełmskiego (Zajączkowski, 1975). Do 1975 r. należała do powiatu rawskiego województwa łódzkiego, niemniej obecnie lepiej jest skomunikowana z Warszawą aniżeli Łodzią. Liczy 3 tys. mieszkańców i jest końcową stacją kolei wąskotorowej z Rogowa. Respondenci z Białej Rawskiej w znacznym stopniu są przeciwni przygotowywanej reformie administracyjnej, stanowią 39% ogółu badanych, a aż 24% ankietowanych nie wie czy reforma jest potrzebna. Blisko 52% ogółu respondentów opowiedziało się za podziałem trójszczepłowym. W każdym z proponowanych podziałów odpowiednio 54, 52, 50% ankietowanych opowiedziało się za województwem łódzkim, od 42 do 45% za warszawskim. Dziesięcioosobowa grupa gminnego establishmentu w równym stopniu opowiedziało się za województwem łódzkim i warszawskim. Mieszkańcy Białej Rawskiej w 74% wytypowali Rawę Mazowiecką na stolicę przyszłego powiatu, a tylko 17% – Skierniewice. O wyborze Rawy Mazowieckiej zadecydowało dogodne położenie komunikacyjne, dobre wyposażenie miasta w usługi i instytucje oraz przyzwyczajenie do kontaktów z tym miastem. Mieszkańcy Białej Rawskiej dokonują ważniejszych zakupów w Rawie Mazowieckiej, jak również w Łodzi i Warszawie. Z wizyt u lekarzy specjalistów korzystają przede wszystkim w Rawie Mazowieckiej (52 osoby),

Tabela 2

Przynależność administracyjna i preferencje wyboru województw i powiatów

Miasto/gmina	Przed reformą 1973–1975		Po reformie 1975 r.	Preferowane województwo w przyszłym podziale administracyjnym			Wybrana siedziba powiatu
	powiat	województwo	województwo	12 województw	17 województw	25 województw	
Kowiesy	skierniewicki	łódzkie	skierniewickie	warszawskie	warszawskie	warszawskie	Skierniewice
Sadkowice	rawski	łódzkie	skierniewickie	łódzkie	łódzkie	łódzkie	Rawa Mazowiecka
Biała Rawska	rawski	łódzkie	skierniewickie	łódzkie	łódzkie	łódzkie	Rawa Mazowiecka
Rawa Mazowiecka	rawski	łódzkie	skierniewickie	łódzkie	łódzkie	łódzkie	Rawa Mazowiecka
Nowe Miasto	rawski	łódzkie	radomskie	warszawskie	warszawskie	warszawskie	Grójec
Odrzywół	opoczyński	kieleckie	radomskie	warszawskie	warszawskie	radomskie	Opoczno

Źródło: Jak do tab. 1.

Łodzi (25), Białej Rawskiej (18), Warszawie (18). W wymienionych ośrodkach realizują również swoje cele edukacyjne, kulturalne. Środki produkcji rolnej sprzedają przede wszystkim na miejscu i w Rawie Mazowieckiej, natomiast w środki służące produkcji rolnej zaopatrują się w Łodzi i w Warszawie.

Rawa Mazowiecka

Jest miastem, które szczyli się długą historią administracyjną. W 1313 r. była grodem kasztelańskim, a prawa miejskie otrzymała przed 1400 r., w 1455 r. ustanowiono ją stolicą księstwa rawskiego, w 1462 r. – stolicą województwa rawskiego w ramach korony, a od 1807 r. miastem powiatowym (Mileśka, 1959). Okresem najpomyślniejszego rozwoju był dla Rawy Mazowieckiej XVII w. związany z powstaniem wielu cechów rzemieślniczych, założono wówczas kolegium jezuickie i szkołę pijarów. Władze gminne, miejskie i rejonowe, a także mieszkańcy są dumni ze swojej przeszłości i w działalności zawodowej często do niej nawiązują. Miasto posiada doskonałe położenie komunikacyjne przy trasie szybkiego ruchu E-8 Warszawa–Wrocław, w odległości 60 km od Łodzi i 75 km od Warszawy. Jest jedyną badaną jednostką, której mieszkańcy w 53% opowiadają się za reformą administracyjną, tylko 10% nie wie czy jest ona potrzebna. Znakomita większość – 63% respondentów optuje za podziałem trójszczeblowym, w tym 56–57% za przynależnością do województwa łódzkiego, od 32 do 34% do województwa warszawskiego. Mieszkańcy Rawy Mazowieckiej wybrali jako przyszły ośrodek powiatowy swoje miasto. Jej buforowe położenie między największymi aglomeracjami miejskimi – łódzką i warszawską, w połowie drogi między nimi i przy jedynej na tym obszarze trasie szybkiego ruchu, sprzyja pełnieniu funkcji administracyjnych, do których zresztą władze miasta bardzo starannie się przygotowują. Rawa Mazowiecka jest najlepiej wyposażonym w usługi miastem na badanym terenie, skupia najwięcej placówek administracji państwowej. Jest siedzibą ZOZ, Rejonu Dróg Publicznych, Zakładu Gospodarki Komunalnej, Rejonowego Urzędu Poczтового i Telekomunikacji Polskiej SA, Komendy Rejonowej Policji, Sądu i Prokuratury Rejonowej, Urzędu Miasta, Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, Urzędu Pracy, a także trzech banków i ośmiu instytucji ubezpieczeniowych, których nie posiadają pozostałe badane jednostki osadnicze. Poza wyposażeniem w placówki gastronomiczne i hotelowe Rawa Mazowiecka jest przygotowana do pełnienia funkcji powiatowych. Posiada 202 połączenia autobusowe z 32 miejscowościami, 43 połączenia ze Skierńwicami, po 26 z Łodzią i Piotrkowem Trybunalskim, 21 z Nowym Miastem, 16 z Warszawą. Do szkół ponadpodstawowych w Rawie Mazowiec-

kiej dojeżdża 2157 osób, co stanowi 60% ogółu uczących się. Do 17 zakładów pracy zatrudniających powyżej dziesięciu osób dojeżdża 45% pracowników. Saldo migracji dla Rawy Mazowieckiej jest dodatnie, w latach 1993–1995 napłynęło 436 osób, wyemigrowało 333 osób.

Gmina Nowe Miasto

Zajmuje południowy kraniec Wysoczyzny Rawskiej, leży na krańcówce linii wąskotorowej z Warszawy oraz krańcowej linii autobusowej z Łodzi. Oddalona jest o 60 km od stolicy swojego województwa – Radomia, 80 km od Warszawy, z którą ma najwięcej połączeń autobusowych, 90 km od Łodzi, 23 km od Rawy i 41 km od Grójca. Posiada doskonale położenie u przeprawy mostowej przez Pilicę, ale niesprzyjające położenie administracyjne na pograniczu trzech województw: radomskiego, piotrkowskiego i skiernewickiego. Być może owo peryferyjne położenie sprawiło, iż dla władz wojewódzkich zawsze było to najbardziej odległe miasto, niedostatecznie uwzględniane w przyznawanych na rozwój dotacjach finansowych.

Mimo że Nowe Miasto prawa miejskie uzyskało już w 1400 r. i miało je do 1870 r., a następnie w 1916 r., to nie potrafiło ich utrzymać, ani wykorzystać. Okresem świetności był wiek XIX, kiedy to Nowe Miasto było znanym kurortem uzdrowiskowym. W 1873 r. dr Jan Bieliński utworzył tu zakład przyrodolecznicy ze źródłami wody leczniczej. Uzdrowisko zniszczyły wojny światowe. Śladami dawnej świetności są ruiny zamku Gronowskich i park. Budynki powyżej dwóch kondygnacji występują jedynie w osiedlu wojskowym, szpitalu, zabudowaniach klasztornych. Z Nowym Miastem związany był bł. o. Honorat Koźmiński, założyciel Zgromadzeń Honorackich, obecnie działa tu sześć zakonów, w tym kilka bezhabitowych. Siostry zakonne prowadzą dwa przedszkola i dwa domy opieki społecznej. Najokazalsze działki budowlane i domy wokół prostokątnego rynku i wzdłuż jego pierzei należą do zakonów i są jedynymi dobrze utrzymanymi obiektami w mieście. Liczy najwięcej mieszkańców spośród analizowanych gmin i wyposażone jest w 60 instytucji i obiektów o zasięgu ponalokalnym (tab. 1, 2).

Respondenci z gminy Nowe Miasto uznali przygotowywane zmiany podziału administracyjnego za niepotrzebne (42%) i zdecydowanie opowiadają się za podtrzymaniem podziału dwuszczeblowego – 59% ogółu badanych. W każdym z trzech proponowanych podziałów na województwa opowiadają się za przynależnością administracyjną do województwa warszawskiego, odpowiednio 79, 76 i 57%. W przypadku przyjęcia wersji 25 województw 22% ankietowanych chciałoby pozostać w województwie radomskim. Dużo

silniejsze poparcie uzyskało województwo warszawskie w grupie dziesięciu osób reprezentujących gminny establishment, z których dziewięć wybrało warszawskie w podziale na 12 i 17 województw, zaś sześć w podziale na 25 województw. We wszystkich proponowanych wariantach za przynależnością do województwa łódzkiego głosowała jedna osoba. Sześć osób uznało przygotowywaną reformę administracyjną za potrzebną, ale utrzymującą podział dwuszczeblowy i są to osoby opowiadające się za województwem warszawskim.

Na przyszłą siedzibę przyszłego powiatu 61% z ankietowanych wybrało Grójec oddalony o 35 km, o czym zdecydowały dogodne połączenia komunikacyjne, dobre wyposażenie miasta w usługi i instytucje oraz przyzwyczajenie do kontaktów z tym miastem. Poza tym w Grójcu mieszkańcy gminy załatwiają swoje sprawy prawno-sądowe. Większość ważnych zakupów realizują w Warszawie, na miejscu i w Grójcu, wizyty u lekarzy specjalistów w Warszawie i na miejscu. Edukacja młodzieży i osób pracujących realizowana jest w Warszawie, Radomiu i Łodzi, a potrzeby kulturalne głównie w Warszawie, rzadziej w Łodzi. Wszelkie sprawy związane z pracą załatwiane są w Nowym Mieście, Warszawie, Radomiu i Grójcu. Wyjątkowy spokój panujący w Nowym Mieście zakłócają przebiegające przez centrum gminy drogi łączące Rawę Mazowiecką z Radomiem oraz Grójec i Warszawę z Opoczmem i Końskimi. Zadziwiający wydaje się fakt, iż władze gminne Nowego Miasta w swojej odpowiedzi dla Prezydium Sejmiku Samorządowego Województwa Skierniewickiego wyraziły akces przynależności do powiatu rawskiego (co prawda przewagą jednego głosu), podczas gdy badania ankietowe wykazały, iż oddaloną o 32 km Rawę Mazowiecką jako siedzibę przyszłego powiatu wybrało tylko 21% respondentów. Na odmienny wynik uzyskany z przeprowadzonych badań wpłynęły głosy przedstawicieli różnych grup społecznych, a nie tylko gminnego establishmentu, który niejednokrotnie ulega wpływom różnych opcji politycznych.

Gmina Odrzywół

Zajmuje obszary zapilliczańskie, które historycznie i geograficznie związane są z kielecczyną. Mimo iż obecna siedziba gminy wygląda jak zaniedbana wieś, to przez pięć wieków, w latach 1418–1867, legitymowała się prawami miejskimi. W 1515 r. po zbudowaniu mostu na Drzewicze miasto Odrzywół otrzymało prawo pobierania opłat za przejazd mostem, co niewątpliwie przyczyniło się do szybkiego rozwoju gospodarczego. Gmina Odrzywół skupia najmniej mieszkańców (23) i liczy tylko 25 różnego rodzaju placówek i instytucji (tab. 1, rys. 1). Mieszkańcy Odrzywołu uznali przygotowywaną

reformę administracyjną za niepotrzebną – 57% ogółu respondentów, w 60% są za utrzymaniem gmin i województw. W przyszłym podziale Polski na 12 i 17 województw zdecydowanie chcą należeć do województwa warszawskiego (odpowiednio 59, 53%), zaś w przypadku podziału na 25 województw do radomskiego (56%). W wariancie 12 i 17 województw odpowiednio 12 i 5% respondentów z zapiliczańskiego Odrzywołu chciałoby należeć do województwa kieleckiego. Siedzibę ewentualnego powiatu w 66% ankietowanych widzi w Opocznie, 15% – Przysusze, 10% – Nowym Mieście, 8% – Grójcu, a tylko jedna osoba w Rawie Mazowieckiej. Wybór Opoczna podyktowany jest dostępnością komunikacyjną, tradycjami i związkami funkcjonalnymi z regionem opoczyńskim, a także jego dobrym wyposażeniem w usługi i instytucje. Z gminy codziennie do Opoczna dojeżdża do pracy 47% ogółu ludności zatrudnionej w zawodach pozarolniczych. Mieszkańcy gminy Odrzywół większości ważnych zakupów dokonują w swoim ośrodku wojewódzkim – Radomiu – 25%, w Opocznie 22%, na miejscu 20%. Wizyty u lekarzy specjalistów, edukację, potrzeby kulturalne realizują przede wszystkim w Radomiu, mimo iż większość młodzieży uczęszcza do Zespołu Szkół Ekonomicznych w Lipinach (472 osoby). Znaczny odsetek respondentów korzysta z usług medycznych w Nowym Mieście, które jako przyszły ośrodek powiatowy uzyskało 10 wskazań. Ponad 50% mieszkańców sprawy prawno-sądowe załatwia w Przysusze (10 wskazań jako na przyszły ośrodek powiatowy). Odrzywół wyraźnie ciąży do Opoczna i Nowego Miasta oraz do województwa radomskiego, jest typowym rolniczym ośrodkiem gminnym, nie posiadającym ani jednej instytucji o charakterze ponadlokalnym. Tylko osoby w wieku 18–25 lat najchętniej mieszkałyby w województwie warszawskim, osoby starsze jako przyszły powiat widzą Opoczno.

WNIOSKI

Przeprowadzone badania ankietowe wykazały, iż mieszkańcy obszarów wysoczyzny rawskiej i przylegających do niej terenów zapiliczańskich w większości przeciwni są przygotowywanej reformie administracyjnej kraju, trój-szczeblowemu podziałowi na gminy, powiaty i województwa. Okazało się, iż mieszkańcy gminy Kowiesy, która do czasu reformy administracyjnej w latach 1973–1975 należała do powiatu skierniewickiego, nadal chcą do niego należeć, ale już w granicach województwa warszawskiego. Położone na styku wysoczyzny rawskiej i doliny Pilicy Nowe Miasto, mocno związane osadniczo z rzeką, być może dzięki lobby wojskowemu, bardziej uzależnione od dowództwa w Warszawie, posiada częstsze związki funkcjonalne ze stolicą, w wyniku czego z podziałów na 12 i 17 województw wybiera województwo warszawskie, a w przypadku 25 województw bliższe historycznie

i geograficznie – radomskie. Mieszkańcy Białej Rawskiej, Rawy Mazowieckiej i Sadkowic chcą wrócić do województwa łódzkiego, z przyszłą siedzibą powiatową w Rawie Mazowieckiej. Za Rawą Mazowiecką opowiedziało się 48% respondentów omawianego terenu, 18% za Skierniewicami, 13% za Grójcem i 12% za Opoczmem. W latach 1993–1995 teren ten opuściło 1230 osób, z których 20% zamieszkało w Warszawie, 14% w Łodzi, 8% w Skierniewicach. Osoby, które opuściły analizowany teren, zamieszkały w 32 województwach Polski, w tym aż 21% osiedliło się bądź przenieśli w ramach województwa skierniewickiego.

LITERATURA

- Koter M., Liszewski S., Suliborski A., 1996, *Delimitacja potencjalnego obszaru województwa łódzkiego*. Studium wiedzy o regionie łódzkim, ŁTN, Łódź.
- Mileska M. I., 1959, *Słownik geografii turystycznej Polski*, t. 1–2, Komitet dla Spraw Turystyki, Warszawa.
- Rocznik statystyczny województwa skierniewickiego i radomskiego*, 1993, WUS.
- Zajączkowski S. M., 1975, *Powiat rawski. Zarys dziejów do końca 1973 r.*, PWN, Warszawa.

Katedra Geografii Miast
i Turystyki UŁ

Anita Wolaniuk

THE SOCIAL PERCEPTION OF THE PROPOSALS OF A NEW ADMINISTRATIVE DIVISION OF POLAND AMONG INHABITANTS OF THE RAWA REGION (Summary)

The paper discusses preferences regarding the regions (voivodeships) and districts in the proposed administrative division of Poland. The questions were addressed to the respondents from the regions situated along the eastern border of the Łódź region before 1975. The territory covered by the study included 2 communes from the Radom region, 2 communes and 2 towns (Biała Rawska and Rawa Mazowiecka) from the Skierniewice region.

Together with the characteristics describing the respondents other factors decisive for the choice of future district capitals and regions are presented as well as the functional links of the respondents with other places and institutional infrastructure of settlement units included in the study.

Male group interviewees were more numerous the study conducted in the communes and females were more numerous in the towns. More than 50% of respondents from rural areas found the administrative changes unnecessary, 29% were of the opposite opinion. The majority

of the urban group of respondents believed the administrative reform was necessary. Summing up we should state that the population of Rawa Upland and surrounding areas situated beyond the Pilica river was against the reform and three-level administrative division of the country into communes, districts and region (voivodeships). The older the respondents are the more convinced they are that the reform is completely pointless.

Rural population was for the present two-level administrative division while the inhabitants of a potential district capital – Rawa Mazowiecka – were for the three-level administrative division (68% answers). In response to the question whether there should be 12 or 17 regions 55% out of 600 respondents were for the Warsaw region and 43% for the Łódź region. It is worth emphasising that the support for the Warsaw region was stronger among the group of 60 people representing the so called establishment (67 and 62% respectively for the options of 12 and 17 regions) while only 33% of representatives of local authorities opted for the Łódź region. With 25 regions 47% of all the respondents were for the Warsaw region (55% of the establishment).

Eleven towns were suggested as the future district administrative centre among which Rawa Mazowiecka was supported by 48%, Skierniewice by 19%, Grójec by 13%, Opoczno by 12% and others by less than 2%.